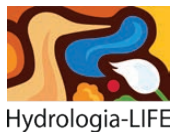

METSÄOJEN KUNNOSTUS KUIVUNEIDEN SUOJELUSOIDEN LÄHEISYYDESSÄ

Hydrologia-LIFE

TAPIO

Veden palauttaminen kuivuneille suojelusoille:

Hyödyt

- Tehostaa metsäojien kunnostushankkeen vesiensuojelumenetelmiä.
- Suojelusuota voidaan käyttää pintavalutuskenttänä metsäojien kunnostushankkeen vesiensuojelun tehostamisessa.
- On usein vesitaloudellisesti järkevää metsäojien kunnostuksen kannalta, verrattuna pitkien laskuojien kaivamiseen alueen ohitse.
- Voi parantaa tulvasuojelua.
- Vähentää usein metsäojien kunnostushankkeen kustannuksia.
- Parantaa kuivahtaneen suojelusuon vesitaloutta ja suojelun perusteena olevia luonnonarvoja.

Haasteet

- Saattaa aiheuttaa vettymishaittaa metsäojien kunnostusalueella.
- Saattaa aiheuttaa lisäkustannuksia.

Kuva: Tapiolan arkistot

Suokukka

Suomen suoluonto on muuttunut suuresti soiden hyödyntämisen myötä erityisesti metsätalouden tarpeisiin. Suoluontotyypeistämme on arvioitu olevan uhanalaisia noin puolet. Eniten uhanalaisia ovat korpiset, lettoiset ja lähteiset suotyyppit jotka ovat rehevyytensä ja viljavuutensa ansiosta jo varhain raivattu pelloksi tai ojitettu metsänkasvatusta varten.

Tausta

Suojelualueiden ulkopuoliset ojitukset ovat kuivattaneet suojelusoita toisinaan laajasti, jolloin luontaisen vesitalouden ylläpitämät luonnonarvot ovat heikentyneet. Joskus jopa yksittäinen oja voi ohjata valuma-alueelta luontaisesti virtaavan veden täysin suon ohi. Suojelusuon läheisyydessä toteutettavan metsäojien kunnostushankkeen yhteydessä on mahdollista palauttaa kuivuneelle suojelusuolle sinne luontaisesti kuuluvaa vettä. Tämä usein vähentää metsäojien kunnostushankkeen pitkien laskuojien kaivua sekä kustannuksia. Suojelusuo toimii myös vesiensuojelun tehostajana kuten pintavalutuskenttänä. Näin syntyy tilanne, jossa sekä metsäojien kunnostushankkeen osakas, että suojelusuo hyötyvät ojituksen helpottuessa ja luonnonsuojelullisten arvojen sekä monimuotoisuuden parantuessa.

Metsäojien kunnostushanke lähtee liikkeelle maanomistajan tilauksesta. Ojasuunnittelija selvittää sijaitseeko ojitettava alue kuivuneen suojelusuon läheisyydessä. Kuivuneet suojelusuot on viety karttapalveluun, joka löytyy Metsäkeskuksen sivuilta www.metsakeskus.fi/vesiensuojelukartat *Kunnostusojituksen suunnittelu suojelusoiden läheisyydessä*. Kuivunut suojelusuo voi olla yksityinen luonnonsuojelualue tai Natura-2000-verkostoon kuuluva alue. Metsäojien kunnostusalueelta voidaan palauttaa vettä kuivuneelle suojelusuolle, mikäli maaston kaltevuussuhteet sen sallivat. Ojasuunnittelija selvittää myös, onko lähistöllä muita suunnitteilla olevia metsäojien kunnostushankkeita tai siitä kiinnostuneita maanomistajia. Laajat yhteishankkeet mahdollistavat toimivan ja kustannustehokkaan metsäojien kunnostushankkeen.

Kuva: Sakari Rehell

Suojelualueen ulkopuolisten ojitusten kuivattama suo. Alueen tiedetään aiemmin olleen avointa, rimpistä nevaa. Kuivumisen seurauksena rimpialueet ovat kutistuneet ja suo on taimettunut aiheuttaen suoluonnon monimuotoisuuden vähentymistä ja suojelun perusteena olevien luonnonarvojen heikentymistä.

Metsäojien kunnostushankkeen suunnittelu

Ojasuunnittelija tekee normaalit metsäojien kunnostukseen liittyvät selvitykset, joita ovat metsikön ojituskelvopoisuuden ja kannattavuuden arviointi, alueen arvokkaiden luontokohteiden sekä maanomistussuhteiden selvitys. Samalla hän selvittää, onko veden palauttaminen suojelusuolle mahdollista. Mikäli näin on, tämä mahdollisuus esitellään maanomistajille, joiden alueisiin on toimenpiteellä vaikutusta. Ojasuunnittelija selvittää onko kohteella jo toteutettu vedenpalauttamishankkeita.

Ojasuunnittelija tekee metsäojien kunnostussuunnitelman vesiensuojeluratkaisuineen. Hän tarkastelee kartta-aineiston avulla veden palauttamisen mahdollisuuksia ja tarvittavan ojan tai ojien pituuden, suuntauksen ja lukumäärän kaivua suojelusuolle siten, että vettymishaitta suojelusuon ulkopuolella vältetään tai jää mahdollisimman vähäiseksi.

Vettyminen = Maapohjan muuttuminen epäedullisen märkeksi siten, että puusto ei pysty haihduttamaan maassa olevaa vettä riittävästi. Tämä heikentää puuston kasvua, aiheuttaa puiden lahoamista ja pystyyyn kuolemista.

Ojasuunnittelija käy metsäojien kunnostussuunnitelman läpi Metsähallituksen ennallistamisasiantuntijan kanssa, koska Metsähallituksella on vastuu suojelualueista. Samalla selvitetään, onko alueella muita ennallistamissuunnitelmia

sekä edut näiden samanaikaistamisesta.

Metsähallituksen ennallistamisasiantuntija selvittää veden palauttamiseen vaikuttavat luonnonsuojelliset tekijät. Jos suojelusu on yksityinen suojelualue, ojasuunnittelija pyytää alueellisen ELY-keskuksen luonnonsuojeluviranomaiselta kyseisen YSA-alueen rauhoituspäättöksen ja selvittää poikkeusluvan tarpeen.

YSA-alue = Yksityismaan suojelualue. Yksityisten tahojen hallinnassa olevia suojelualueita, joiden rauhoitussäännöistä on sovittu maanomistajien kanssa. YSA-alue voidaan rauhoittaa määräajaksi tai pysyväksi. Yksityismailla sijaitsevia luonnonsuojelualueita on lähes 7 800 kpl.

Poikkeuslupaa tarvitaan, jos veden johtaminen suojelusuolle on kielletty rauhoitussäännöissä. Poikkeusluvan hakeminen kuuluu suunnitteluun ja se tulee sisällyttää suunnittelun kuluihin.

Maastokäynti

Ojasuunnittelija ja Metsähallituksen ennallistamisasiantuntija käyvät yhdessä hankealueella arvioimassa suunniteltujen ojien ja vesiensuojelurakenteiden toimivuutta ja merkitsevät johdeojat ja muut tarvittavat rakenteet maastoon. Maastossa arvioidaan parasta toteu-

tustekniikkaa: Tarvitaanko useita lyhyitä johdepätkiä? Vai yksi pitkä yhtenäinen oja ja kampamainen ojaverkosto ojittamattomalla alueella? Maastokäynnistä laaditaan maastomuistio.

Ojasuunnittelija ja ennallistamisasian-tuntija arvioivat, aiheutuuko toimenpiteestä vettymistä metsäojien kunnostusalueelle. Jos vettymisriski todetaan ilmeiseksi, ojasuunnittelija selvittää ympäristöhallinnon mahdollisuudet korvata aiheutunut vettymishaitta tai harkitsee vedenpalauttamissuunnitelmasta luopumista, mikäli haitat eivät ole vältettävissä ja korvattavissa. Asiasta neuvotellaan myös maanomistajan kanssa ja hänen mielipiteensä huomioidaan veden johtamisen suunnittelussa.

Maastokäynnillä arvioidaan Natura 2000-alueelle kohdistuvat myönteiset ja kielteiset vaikutukset. Merkittävää heikennystä alueen luontotyypeille ja lajeille ei saa aiheutua.

Maastokäynnin jälkeen

Ojasuunnittelija hakee Metsähallituksesta suostumuksen ja yksityisiltä maanomistajilta luvan veden palauttamiseen suojelualueelle. Metsähallituksen suostumuksen käsittelyaika on 1kk. Kun suostumus ja lupa on käsitelty, ojasuunnittelija toimittaa ojitussuunnitelman kaikkine liitteineen ELY-keskukseen. ELY-keskuksen luonnonsuojeluviranomainen antaa lausunnon hankkeen vaikutuksista suojelualueelle. Kun veden palauttaminen koskee YSA-aluetta, tekee luonnonsuojeluviranomainen poikkeuslupapäätöksen. Ojitussuunnitelman käsittelyaika on

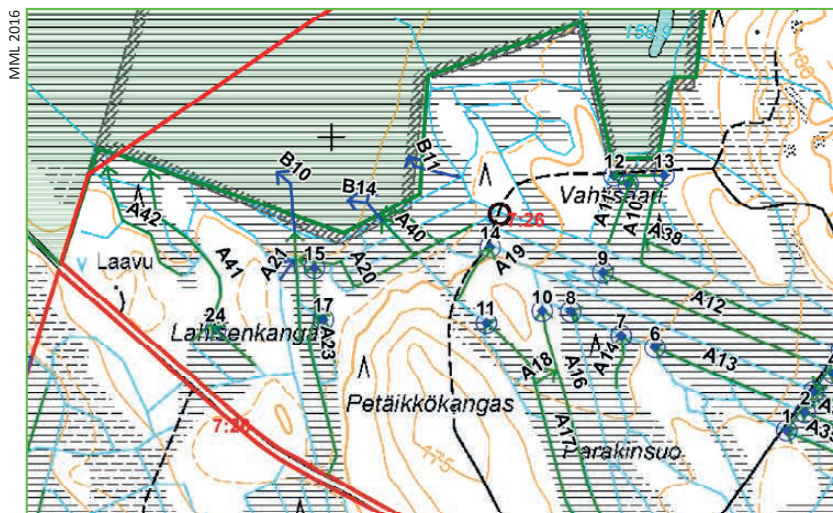
enintään 60 vrk. Nämä lupatoiminnot kuuluvat hankkeen suunnitteluun ja ne sisällytetään suunnittelun kuluihin. Kun ojitussuunnitelma on käsitelty, suunnitelma voidaan toteuttaa.

Rahoitus

Ojasuunnittelija laatii metsäojien kunnostushankkeesta kustannusarvion, joka sisältää veden palauttamiseen liittyvät tarpeet ja toimenpiteet. Veden palauttamisesta aiheutuneisiin hankkeen kokoon nähden kohtuullisiin kustannuksiin on mahdollista saada normaalin tukiprosentin mukainen avustus kameran kohdalla, jossa veden palauttaminen on osa hankkeen vesiensuojelua. Metsäojien kunnostussuunnitelma ja rahoitushakemus lähetetään maanomistajalle allekirjoitettavaksi, jonka jälkeen se toimitetaan Suomen metsäkeskukseen.

Hankkeen toteutus

Metsäojien kunnostuksen toteutus-työ vaatii erityistä ammattitaitoa, kun alueelta ohjataan vettä suojelualueelle. Ojien kaivu suositellaan tehtäväksi aikana, jolloin luontoon jää toimenpiteistä mahdollisimman vähän jälkiä. Toteutuksen aikana ja sen jälkeen varmistetaan veden kulkeutuminen oikeaan suuntaan. On tärkeää tarkkailla mahdollista vettymistä myös metsäojien kunnostusalueella ja arvioida tästä aiheutuvaa haittaa.

Metsäojien kunnostushankekartta YSA-alueen vieressä. Metsäojien kunnostusalueelta palautetaan vettä suojelualueelle kolmen johdeojan avulla (B10, B11 ja B14). Suojelualueella samanaikaisesti tehtävän ennallistamissuunnitelman mukaisesti suojelualueen rajalla ja alueen sisäpuolella olevat ojat tukitaan. Metsäojien kunnostusalueelta johdettavalla vedellä parannetaan aiempien ojitusten kuivattaman suojelualueen laitaosan elinympäristöjen tilaa. Maanomistaja hyötyy tästä siten, että metsäojien kunnostussuunnitelmaan ei tarvitse muita vesiensuojelurakenteita, sillä suojelualue toimii pintavalutuskenttänä. Tämä vähentää ojituskustannuksia. Veden palauttaminen suojelualueelle lisää vettymistä jo entuudestaan huonokasvuiselle 1 ha kokoiselle alalle suojelualueen ulkopuolella. Tässä tapauksessa maanomistajan kanssa sovittiin, että tämä pääosin kitumaata oleva 1 ha alue liitetään YSA-alueeseen. ELY-keskus on sopinut maanomistajan kanssa kyseisen alueen korvauksista.

Mahdollinen vettymishaitta

Vuoden päästä hankkeen toteutuksesta ojasuunnittelija, Metsähallituksen ennallistamisasiantuntija ja halutessaan maanomistaja käyvät kasvukauden aikana tarkastamassa toimenpiteiden ja

ratkaisujen toimivuuden. Lähtökohtana on, että ojat kaivetaan niin pitkälle suojelualueelle, että suojelualueen ulkopuoliselle alueelle ei aiheudu vettymishaittaa. Jos käynnillä todetaan veden palauttamisesta johtuvaa vettymistä myös suojeluuetta ympäröivällä metsätalousalueella, tästä tulee olla yhteydessä haitan kärsijään ja sopia hänen kanssa, miten asia saadaan kor-

jattua. Usein ongelma voidaan ratkaista lapiolla maastokäynnin yhteydessä. Vetytymishaitta korjataan ensisijaisesti neuvottelemalla korjaavista toimenpiteistä osapuolten välillä. Mikäli toimenpiteistä ei päästä sopimukseen, metsäojien kunnostushankkeen osakkaiden tulee sopia korvauksesta haittaa kärsivän kanssa.

Suojelusuon vesitalouden parantamisesta johtuvan vettyneen alueen voi joissakin tapauksissa hankkia valtiolle liitettäväksi suojelualueeseen tai perustaa maanomistajan esityksestä yksityiseksi suojelualueeksi. Alue voidaan rauhoittaa myös määräaikaisesti, joka usein voi olla sopivin ratkaisu koska vetytymishaittakaan ei välttämättä ole pysyvä. Suojeluratkaisut edellyttävät, että maanomistaja itse sitä haluaa ja vetytymishaittaa ei saada muuten ratkaistua. Kauppa tai rauhoitus tarvitsee ympäristöministeriön hyväksynnän.

Vettyneet metsäalueet voidaan suojella myös osana METSO-ohjelmaa, mikäli ne täyttävät METSO-ohjelman kriteerit. Tässä tapauksessa METSO-ohjelman elinympäristöjä voivat olla monimuotoisuudelle merkittävät suot ja kangasmet-

METSO = Etelä-Suomen metsien
monimuotoisuusohjelma
www.metsonpolku.fi

sät. Yleensä suojeltavan alueen tulee olla vähintään 4 ha, mutta liittyessään suojelualueisiin pienempikin ala voi riittää. ELY-keskus tekee arvion METSO-kelpoisuudesta sekä korvauksen määrästä.

Suomen metsäkeskus tekee alueellista luonnonhoidonsuunnittelua luonnonhoidon ja vesiensuojelun kannalta tärkeillä alueilla. Vesiensuojelun kannalta merkittävien alueiden vesiensuojelua tehostetaan täydentävillä vesiensuojelurakenteilla, jotka toteutetaan luonnonhoitohankkeina. Jos veden palauttaminen suojelusuolle on vesiensuojellisesti perusteltua, voidaan veden palauttaminen suunnitella luonnonhoidonsuunnittelun yhteydessä kohteilla, jotka sijaitsevat suunniteltavalla alueella. Veden palauttaminen voidaan mahdollisesti toteuttaa edellä mainituilla alueilla jo ennen seuraavaa ojitushanketta.

Natura 2000 -alueiden avulla suojellaan Euroopan unionin alueella luontodirektiivin mukaisia luontotyyppisiä ja lajeja sekä lintudirektiivin mukaisia lintulajeja. Niillä pyritään pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen. Natura 2000 -alueita on Suomessa yli 1600 kpl. Natura 2000-verkostoon sisältyvä alue on toteutettu yksityisiä luonnonsuojelualueita perustamalla sekä hankkimalla alueita valtiolle. Osasta valtiolle hankituista alueista on jo asetuksella perustettu valtion maiden luonnonsuojelualueita.

Kunnostusojituksen suunnittelu suojelusoiden läheisyydessä -karttapalvelu:
www.metsakeskus.fi/vesiensuojelukartat

Ojitettujen soiden ennallistamisopas:
<https://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/show/1601>

Suoluontotyypit:
www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luontotyypit/Luontotyyppiryhmat/Suot

Hydrologia-LIFE -hanke:
www.metsa.fi/hydrologialife

Aineiston tuottamiseen on saatu Euroopan unionin LIFE-rahoitusta. Aineiston sisältö heijastelee sen tekijöiden näkemyksiä, eikä Euroopan komissio ole vastuussa aineiston sisältämien tietojen käytöstä.

